

Περισσότερη και καλύτερη δημοκρατία

Εχει γίνει αρκετή συζήτηση, τόσο σε επιστημονικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο, για τη σχέση δημοκρατίας και οικονομικής κρίσης. Διάφορες προτάσεις έχουν κατατεθεί. Οι περισσότερες από αυτές κινούνται στη λογική των μικροπαραεμβάσεων στο Σύνταγμα και το πολιτικό σύστημα. Για παράδειγμα, όλοι σχεδόν συμφωνούν ότι πρέπει να αλλάξει το απαράδεκτο καθεστώς της ποινικής ευθύνης των υπουργών.

Τέτοιες αλλαγές είναι βέβαια απολύτως αναγκαίες αλλά δεν αποτελούν μια συγκροτημένη διαφορετική πρόταση.

Από την άλλη, έχουν κατατεθεί σκέψεις για περαιτέρω ουσιαστικό περιορισμό της δημοκρατίας. Τέτοιες είναι για παράδειγμα οι προτάσεις που στοχεύουν σε μια άμεση ή έμμεση ενίσχυση των εξουσιών του Προέδρου της Δημοκρατίας ή στον περιορισμό του αριθμού των βουλευτών.

Του
Δημήτρη Κατσούρη*

Υποστηρίζω ότι η διέξοδος από την κρίση απαιτεί την πιο ουσιαστική συμμετοχή της κοινωνίας στη λήψη κάθε είδους αποφάσεων. Κανείς δεν έχει δικαίωμα να λαμβάνει επώδυνες αποφάσεις στο όνομα του λαού χωρίς τον λαό και μάλιστα κατά παραβίαση ακόμη και του ισχύοντος Συντάγματος.

Κατά συνέπεια, αυτό που χρειαζόμαστε είναι, νομίζω, ένας ριζικός εκδημοκρατισμός του πολιτικού συστήματος, μια εκ βάθρων επαναμελίωσή του με τρόπο που θα

υποβοηθή τη συμμετοχή των πολλών, εκείνων που κατά κανόνα σπκώνουν τα βάρη.

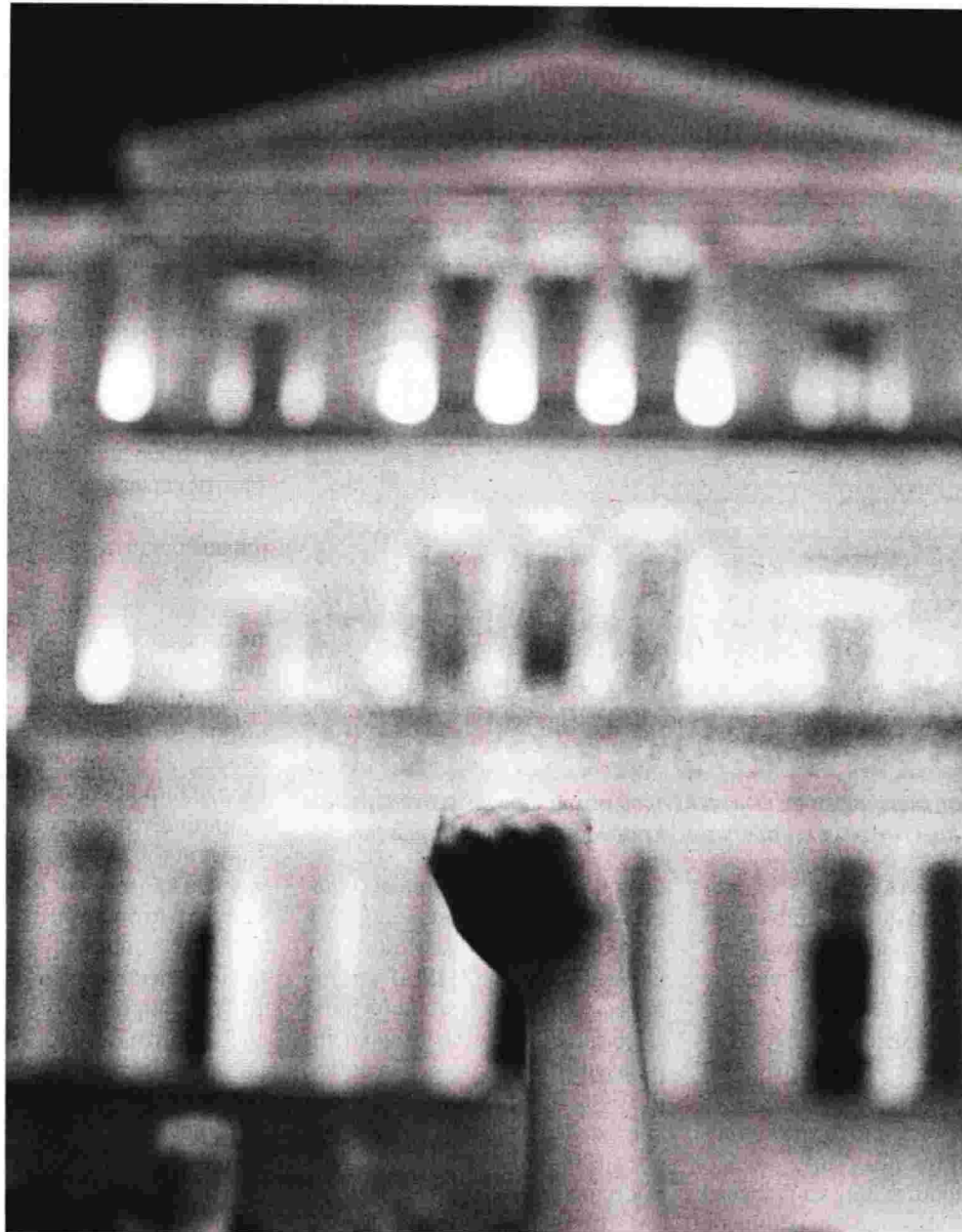
Η διεθνής εμπειρία, σύγχρονη και παλαιότερη, δείχνει ότι σε όλες τις κρίσεις η διέξοδος αναζητήθηκε συνήθως στην κατεύθυνση της συρρίκνωσης έως και κατάργησης της δημοκρατίας με σκοπό την αναδιανομή του πλούτου και την υπέρβαση της κρίσης σε όφελος των λίγων και ισχυρών, είτε —πιο σπάνια— στην αντίθεση κατεύθυνση, δηλαδή στην ενίσχυση της δημοκρατίας και στην αναδιανομή του πλούτου σε όφελος των μέχρι σήμερα αδικημένων και ταλαιπωρημένων.

Οικονομική και πολιτική ανεξαρτησία

Στο πνεύμα μιας τέτοιας εναλλακτικής διεξόδου, υπάρχουν ιστορικές εμπειρίες που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν, προσαρμοσμένες βέβαια στα ελληνικά δεδομένα. Οι εμπειρίες αυτές προτάσσουν την ισότιμη συμμετοχή των χωρών στο διεθνές γίγνεσθαι, την κατάκτηση της εθνικής —οικονομικής και πολιτικής— ανεξαρτησίας και, σε συνάφεια με αυτό, τη διαφύλαξη των ζωτικών πόρων και πλουτοπαραγωγικών πηγών τους και τον ριζικό εκδημοκρατισμό.

Για παράδειγμα, το μολιβαριανό Σύνταγμα της Βενεζουέλας του 1999 α. με το άρθρο 12 διακήρυξε ότι τα πετρελαϊκά κοιτάσματα και ο ορυκτός πλούτος που βρίσκονται στον εθνικό χώρο και στην ΑΟΖ αποτελούν δημόσια περιουσία, β. με τα άρθρα 302-303 έδωσε τη δυνατότητα εθνικοποίησης της πετρελαϊκής βιομηχανίας, γ. με βάση το άρθρο 302 εθνικοποιήθηκαν μερικές ακόμη πολυεθνικές.

Αντίστοιχες διατάξεις, όχι ίσως τόσο ριζοσπαστικές, συναντάμε στα Συντάγματα της Βολιβίας και του Εκουαδόρ. Η Βραζιλία επίσης με τα άρθρα 171, 176, 178 και 190 του Συντάγματός της επιφυλάσσει ρητά προνομιακή μεταχείριση των εταιρειών

βραζιλιάνικων συμφερόντων σε σχέση με τις ξένες εταιρείες, σε μια σειρά κομβικής σημασίας τομείς της οικονομίας.

Το Σύνταγμα της Πορτογαλίας, που υιοθετήθηκε το 1976 μετά την ανατροπή της δικτατορίας, έχοντας υπόψη την ασυδοσία των πολυεθνικών εταιρειών που ασελούσαν κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, περιελάμβανε ενδιαφέρουσες διατάξεις. Στο άρθρο 86 όριζε ότι «ο νόμος επιβάλλει πειθαρχία στην οικονομική δραστηριότητα και τις επενδύσεις των ξένων φυσικών ή νομικών προσώπων για να εξασφαλίσει τη συμβολή τους στην ανάπτυξη της χώρας, σύμφωνα με το Πρόγραμμα, και να προασπίσει την εθνική ανεξαρτησία και τα συμφέροντα των εργαζομένων», ενώ σύμφωνα με το άρθρο 81: «Το κράτος έχει κατά προτεραιότητα καθήκον: ...Δ) Να μειώνει, όσο είναι ανάγκη, τις ανισότητες στον πλούτο και στο εισόδημα... Ια) Να δημιουργήσει τις

αναγκαίες νομικές και τεχνικές προϋποθέσεις για την επιβολή ενός συστήματος δημοκρατικού προγραμματισμού της οικονομίας... Ιβ) Να ενθαρρύνει τη συμμετοχή των εργαζομένων τάξεων και των οργανώσεών τους στον καθορισμό, τον έλεγχο και την επεξεργασία όλων των μεγάλων οικονομικών και κοινωνικών μέτρων».

Μην ξεχνάμε επίσης το προοίμιο του Γαλλικού Συντάγματος του 1946 που όριζε ότι «κάθε αγαθό, κάθε επιχείρηση, των οποίων η εκμετάλλευση έχει ή αποκτά χαρακτήρα εθνικής δημόσιας υπηρεσίας ή εν τοις πράγμασι μονοπωλίου, πρέπει να γίνει ιδιοκτησία του συνόλου», αν και βέβαια η διάταξη σήμερα είναι ουσιαστικά ανενεργή, θύμα των νεοφιλελεύθερων επιλογών των κυβερνήσεων της Γαλλίας.

Τέτοιες διατάξεις μπορούν να αξιοποιηθούν για να προστατεύσουν τον δημόσιο πλούτο της χώρας μας από το πλιάτσικο, να διασφαλίσουν την εθνική

κυριαρχία, σε αντίθεση με το σημερινό άρθρο 28 που θεσμοθετεί την υποταγή της Ελλάδας στην τρόικα και στην Ε.Ε.

Ριζοσπαστική δημοκρατία

Η διασφάλιση της οικονομικής και πολιτικής ανεξαρτησίας και κυριαρχίας δεν αρκεί από μόνη της. Απαιτείται μια ευρύτερη δέσμη αλλαγών που θα περιλαμβάνει:

α. Την ισχυροποίηση του ρόλου του εκλογικού σώματος μέσω της εισαγωγής θεσμών άμεσης δημοκρατίας. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί με την εισαγωγή θεσμών όπως η λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία, το δημοψήφισμα σε τοπικό ή εθνικό επίπεδο με πρωτοβουλία των πολιτών και δεσμευτική ισχύ, το δικαίωμα των μαζικών φορέων των εργαζομένων να υποβάλλουν προτάσεις νόμων, η δυνατότητα των πολιτών να συζητούν, να αποδέχονται ή να απορρίπτουν σχέδια νόμων αλλά και ψηφισμένους νόμους, να προκαλούν αναθεώρηση του Συντάγματος ή να αποφασίζουν τη σύγκληση Συντακτικής Συνέλευσης.

β. Τον έλεγχο του λαού στους βουλευτές και γενικότερα στους εκλεγμένους αντιπροσώπους του. Σε αυτό θα μπορούσε να συμβάλουν η υιοθέτηση του εκλογικού συστήματος της απλής αναλογικής αλλά και η εισαγωγή της δυνατότητας των εκλογέων να ανακαλούν τους αντιπροσώπους τους κατά το πρότυπο των Συνταγμάτων της Βενεζουέλας, της Βολιβίας και του Εκουαδόρ.

γ. Την κατάργηση όλων εκείνων των συνταγματικών και νομοθετικών διατάξεων που περιορίζουν τις λαϊκές ελευθερίες και, ιδίως, το δικαίωμα στην απεργία, τις συναθροίσεις, την ελεύθερη διακίνηση των ιδεών, πρώτιστα στους εργασιακούς χώρους. Πιο συγκεκριμένα, απαιτείται η αναμόρφωση της εργατικής νομοθεσίας με στόχο την κατοχύρωση πλήρους συνδικαλιστικής και πολιτικής ελευθερίας για τους εργαζομένους.

δ. Την ενίσχυση της Βουλής έναντι της εκτελεστικής εξουσίας, ιδίως με τον δραστικό περιορισμό του θεσμού των νομοθετικών εξουσιοδοτήσεων και με άλλες αλλαγές στη λειτουργία της Βουλής.

ε. Τον ολόπλευρο εκδημοκρατισμό του κρατικού μηχανισμού και πρωτίστως των ενόπλων δυνάμεων και των σωμάτων ασφαλείας. Αυτό θα μπορούσε να γίνει με την εισαγωγή συνταγματικών διατάξεων που θα προσανατολίζουν στη ριζική τροποποίηση λειτουργίας και δράσης των ενόπλων δυνάμεων και των σωμάτων ασφαλείας, με στόχο τον ολόπλευρο εκδημοκρατισμό τους, την απαλλαγή τους από φασιστικά και αντιδημοκρατικά στοιχεία.

στ. Τη βελτίωση του επιπέδου πληροφόρησης του λαού. Για τον σκοπό αυτό είναι αναγκαίες συνταγματικές και άλλες ρυθμίσεις που θα περιορίζουν την ηγεμονία των ισχυρών οικονομικών συμφερόντων στα μέσα ενημέρωσης.

Ολα αυτά φυσικά απαιτούν έναν διαφορετικό συσχετισμό κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων, που σήμερα δεν υπάρχει αλλά μπορεί να διαμορφωθεί. Η μελέτη τέτοιων ιστορικών εμπειριών είναι χρήσιμη. Μπορεί να συμβάλει στον επιστημονικό και πολιτικό διάλογο και να υποβοηθήσει την αφύπνιση των λαϊκών δυνάμεων, για να πάψει η λαϊκή κυριαρχία να αποτελεί «πλάσμα», όπως είχε επισημάνει ο Αλέξανδρος Σβώλος. Χρειαζόμαστε, επειγόντως, περισσότερη και, ιδίως, ποιοτικά καλύτερη δημοκρατία.

*Επ. καθηγητής θεωρίας κράτους και δικαίου στο Πάντειο Πανεπιστήμιο

Η διέξοδος από την κρίση απαιτεί την πιο ουσιαστική συμμετοχή της κοινωνίας στη λήψη κάθε είδους αποφάσεων. Κανείς δεν έχει δικαίωμα να λαμβάνει επώδυνες αποφάσεις στο όνομα του λαού χωρίς τον λαό και μάλιστα κατά παραβίαση ακόμη και του ισχύοντος Συντάγματος